

سیاست‌زدگی در سازمان‌های اطلاعاتی

غلامرضا سالار کیا

مهدی میر محمدی

www.ketab.ir

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سیاست‌زدگی در سازمان‌های اطلاعاتی

نویسندگان: غلامرضا سالار کیا و مهدی میرمحمدی

ناشر: پژوهشکده مطالعات راهبردی

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷

شمارگان: ۵۰۰ جلد

صفحه آرا: ملیحه کربلایی

چاپ و صحافی: کامیاب

قیمت: ۱۲۰,۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۹۴۶-۳۵-۴

تلف: ۸۸۹۱۲۸۳۰ فکس: ۸۸۸۹۶۵۶۱

مکس انتشارات: ۸۸۸۰۲۴۷۶

اطعامی: ۸۸۸۰۲۴۷۷

نشانی: تهران، خیابان کریمخان زند، خیابان آبان جنوبی، خیابان رودسر شرقی، شماره ۷

صندوق پستی: ۹۱۸۹-۱۴۱۵۵

پست الکترونیک: info@risstudie.org

آدرس سایت: www.risstudie.org

کلیه حقوق برای پژوهشکده مطالعات راهبردی محفوظ است

سرشناسه: سالار کیا، غلامرضا، ۱۳۵۲ -

عنوان و نام پدیدآور: سیاست‌زدگی در سازمان‌های اطلاعاتی / غلامرضا سالار کیا و مهدی میرمحمدی.

مشخصات نشر: تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۱۶۰ ص؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.

فروست: علوم سیاسی: ۱۹۳. امنیت: ۷۶.

شابک: ۱۲۰۰۰۰ ریال ۹۷۸-۹۶۴-۶۹۴۶-۳۵-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۴۳-۱۵۳.

یادداشت: نمایه.

موضوع: سازمان اطلاعاتی -- ایران -- جنبه‌های سیاسی -- نمونه پژوهی

موضوع: Intelligence service -- Political aspects -- Iran -- Case studies

موضوع: سیاست اطلاعاتی -- ایران -- نمونه پژوهی

موضوع: Intelligence policy -- Iran -- Case studies

موضوع: امنیت ملی -- ایران -- نمونه پژوهی

موضوع: National security -- Iran -- Case studies

شناسه افزوده: میرمحمدی، مهدی، ۱۳۵۹ -

رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ س۲/س۱۰۴

رده بندی دیویی: ۳۵۵/۰۲

شماره کتابشناسی ملی: ۵۱۶۲۵۵۸

مطالب درج شده در این کتاب لزوماً بیانگر دیدگاه‌های پژوهشکده نمی‌باشد و استفاده از مطالب آن با ذکر منبع مجاز است.

فهرست مطالب

۹	سازمان ناشر
۱۱	پیش گفتار
۱۳	مقدمه
۱۹	مروّری بر پژوهش‌ها انجام شده در زمینه سیاست‌زدگی اطلاعات
۲۶	جمع‌بندی از ادبیات موجود
۲۹	فصل اول: رابطه اطلاعات و سیاست: از بی‌طرفی تا سیاست‌زدگی
۲۹	مقدمه
۳۳	نقش‌های سه‌گانه اطلاعات در خدمت‌رسانی به سیاست‌گذاران
۳۶	رویکردهای موجود در «رابطه اطلاعات و سیاست»
۴۳	تنش در رابطه میان اطلاعات و سیاست‌گذار
۵۸	آسیب‌های موجود در رابطه اطلاعات و سیاست‌گذار
۵۸	الف) هماهنگی بیش از حد
۵۹	ب) نادیده گرفتن اطلاعات
۶۲	ج) سیاست‌زدگی
۶۳	د) مداخله اطلاعات در سیاست
۶۷	سیاست‌زدگی اطلاعات
۶۹	تعاریف نظری از سیاست‌زدگی
۷۲	انواع سیاست‌زدگی
۷۸	استقلال اطلاعاتی

فصل دوم: پیش‌آیندها و فرایند وقوع سیاست‌زدگی اطلاعات	۸۱
مقدمه	۸۱
سوگیری‌های شخصی افسران اطلاعاتی	۸۲
فقدان هویت و حرفه‌ای‌گرایی اطلاعاتی	۸۴
عزویت یا وابستگی به گروه‌ها و احزاب	۸۶
تصادف منافع فردی با منافع سازمان	۸۷
تأثیر سیاست‌گذاران بر افسران اطلاعاتی و رفتار نادرست آنان با اطلاعات	۸۸
قربانیت میان سیاست‌گذاران و افسران اطلاعاتی	۹۱
جایگاه سازمانی اطلاعات و ساختار نظام سیاسی	۹۳
ایدئولوژیک بودن سیاست‌مداران	۹۷
افشای علنی	۹۷
حجم نقش‌های اجرایی سازمان‌های اطلاعاتی	۹۸
ماهیت موضوع و محصول اطلاعاتی	۹۹
شخصیت سیاست‌گذاران ارشد	۱۰۰
نوع نظارت بر اطلاعات	۱۰۲
کثرت‌گرایی تحلیلی	۱۰۲
فرایند وقوع سیاست‌زدگی	۱۰۴
سیاست‌زدگی از بالا به پایین	۱۰۴
سیاست‌زدگی از پایین به بالا	۱۰۹
سیاست‌زدگی مدیران اطلاعاتی	۱۱۱
فصل سوم: پس‌آیندهای سیاست‌زدگی	۱۱۳
مقدمه	۱۱۳
زمینه‌سازی برای بروز غافل‌گیری و ناکامی اطلاعاتی	۱۱۵
حاکمیت تفسیر‌گرایی	۱۱۵
رواج خود اجتهادی	۱۱۶

۱۱۸	خداشه به اعتبار سرويس اطلاعاتي و کاهش اعتماد عمومي به آن
۱۱۹	تضعيف شدن بدنه کارشناسي سازمان اطلاعاتي
۱۲۰	رواج غرض ورزي و رشد انتقام جويي هاي شخصي و جناحي
۱۲۰	جاگزين شدن اهداف سياسي و جناحي به جاي اهداف و مأموريت هاي حرفه اي
۱۲۱	کاهش تمايل افراد براي پيوستن به سازمان اطلاعاتي
۱۲۱	افزايش آسيب پذيري سرويس اطلاعاتي در برابر تهاجم دشمن
۱۲۱	کاهش كيفيت محصولات و فعاليت هاي اطلاعاتي
۱۲۲	افزايش آسيب پذيري سرويس در برابر تهاجم گروه هاي سياسي داخلي
۱۲۲	افشايش اطلاعات حساس
۱۲۲	افزايش موازي ناري اطلاعاتي
۱۲۳	به خطر افتادن منافع امنيت ملي
۱۲۵	فصل چهارم: راهکارهاي مقابله با نياست زدگي اطلاعات
۱۲۵	مقدمه
۱۲۸	راهکارهاي جلوگيري و ممانعت از بروز نياست زدگي
۱۲۹	پايبندي به استانداردهاي حرفه اي و تاکيد بر اخلاق حرفه اي اطلاعاتي
۱۳۰	ايجاد و بسط نوعي فرهنگ تحليلي
۱۳۱	ارائه راه حل هاي متفاوت و توليد سناريوهاي جاگزين
۱۳۱	تناسب توليد محصول با نياز مشتري
۱۳۲	ايجاد رقابت سازنده ميان سازمان هاي اطلاعاتي
۱۳۲	برخورد جدي با نياست زدگان در سازمان اطلاعاتي
۱۳۳	استفاده از تکنیک هاي تحليلي و اعمال استانداردهاي تحليلي در سازمان اطلاعاتي
۱۳۴	انتصاب مديران اطلاعاتي زبده
۱۳۵	اعمال نظارت کارآمد بر سازمان هاي اطلاعاتي
۱۳۹	تقويت هويت حرفه اي سازماني و فردي و تثبيت ارزش هاي سازماني
۱۴۳	آموزش سياست گذاران حال حاضر و آتي

منابع..... ۱۴۷

نمایه..... ۱۵۷

فهرست جداول

جدول (۱) رهیافت‌های موجود در خصوص رابطه اطلاعات و سیاست..... ۴۲

جدول (۲) مجموع نظریه‌های موجود در رابطه با اطلاعات و سیاست..... ۴۳

جدول (۳) تفاوت‌های دو فرهنگ اطلاعات و سیاست..... ۵۴

جدول (۴) عوامل تنش میان اطلاعات و سیاست در نگاهی کوتاه..... ۵۷

جدول (۵) خلاصه آسیب‌شناسی رابطه اطلاعات و سیاست..... ۶۶

جدول (۶) اسباب سیاست‌زدگی اطلاعات..... ۷۷

پیش گفتار

مؤسسه مشهوری نهاد اطلاعاتی چشم و گوش نظام سیاسی است. نظام‌های سیاسی برای آنکه محیط را دور خود را درست و دقیق بشناسند به این ابزار نیاز مبرم دارند. انتظار نظام سیاسی از این ابزار آن است که واقعیت‌های جهان پیرامون را به همان شکلی که هست، برای رهبران نظام بازتاب دهد. بنابراین هر تغییری که این بازنمایی را وارونه یا منحرف می‌سازد، تهدیدی علیه کارکرد این ابزار که موردی به شمار می‌آید. «سیاست‌زدگی» یکی از مهم‌ترین تهدیدات است. شگفت آنکه سیاست‌گذاران اغلب این تهدید را نمی‌شناسند و خودشان یکی از عوامل اصلی در بروز آن هستند. به رغم آنکه تمامی آنان در هنگام به‌قدرت رسیدن و سخنرانی درباره اطلاعات، بر نقش ملی این نهادها تأکید می‌کنند و اطلاعات را متعلق به تمام ملت و جریان‌های سیاسی می‌دانند؛ اما در وقت عمل بیشترین تلاش را برای تبدیل اطلاعات به ابزار حزبی و جناحی انجام می‌دهند.

از سوی دیگر، مدیران و افسران اطلاعاتی نیز گاه فراموش می‌کنند کارکردشان بازنمایی حقیقت برای سیاست‌گذاران است و شروع به بازآرایی جهان بر اساس حواس خود یا مشتریان می‌کنند. گاهی اوقات نیز به‌رغم آنکه متوجه تحریف واقعیت توسط همکاران خود یا سیاست‌گذاران ارشد می‌شوند، زبان به کام می‌گیرند و مخالفتی ابراز نمی‌کنند. بدتر از همه آن است که در برابر مخالفت یا ناخشنودی سیاست‌گذار از واقعیت مسائل، حالت خفص جناح به خود می‌گیرند و تن به تغییر تحلیل یا سکوت می‌دهند. گاهی نیز با سکوت در برابر اخراج یا تنبیه شدن همکارانشان به دلیل مخالفت با سیاست‌گذاران، آب به آسیاب سیاست‌زدگی می‌ریزند.

این کتاب به دنبال آن است که خطرات و پیامدهای چنین رفتارهایی را از ناحیه

سیاست‌گذاران و مدیران اطلاعاتی بازنمایی کند. نویسندگان در فصل اول کتاب تلاش کرده‌اند مفهوم سیاست‌زدگی را در چارچوب ارتباط اطلاعات و سیاست تشریح کنند و نشان دهند که اطلاعات چگونه در دوراهی سیاست‌گذارانه بودن و در عین حال سیاست‌زده نبودن گرفتار است؛ چیزی که بسیاری آن را تناقض میان استقلال و مشتری‌مداری اطلاعات می‌شناسند. فصل دوم، زمینه‌ها و عوامل مؤثر بر بروز سیاست‌زدگی و فرایند تاثیرگذاری آن بر اطلاعات را تشریح می‌کند. در این فصل گسترش سیاست‌زدگی به مثابه پدیده‌ای واحد تصویر شده است؛ این در حالی است که سیاست‌زدگی ارتباطی هستی‌شناختی با کار اطلاعات دارد. بسیاری با از بین بردن تمام علت‌ها، بازهم به‌طور مستقل وجود خواهد داشت. بخش مهم این فصل نشان داده است که سیاست‌زدگی چگونه اتفاق می‌افتد و چه رویه‌هایی آن را تسهیل و از نو تولید می‌کنند. فصل سوم پیامدهای این پدیده را بررسی کرده است و در نهایت فصل چهارم راهکارهایی را برای مدیریت شیوع این پدیده ارائه می‌کند. نویسندگان کتاب امیدوارند، انتشار این اثر از گسترش بیماری سیاست‌زدگی نه تنها در دستگاه‌های اطلاعاتی، بلکه مهم‌تر از آن‌ها، تمام دستگاه‌های اداری تخصصی جلوگیری کند؛ چراکه سیاست‌زدگی، بی‌تردید یکی از مهم‌ترین عوامل ناکارآمدی نظام اداری در مردم‌سالاری است.